Een aff copiall på gamble konungars breff

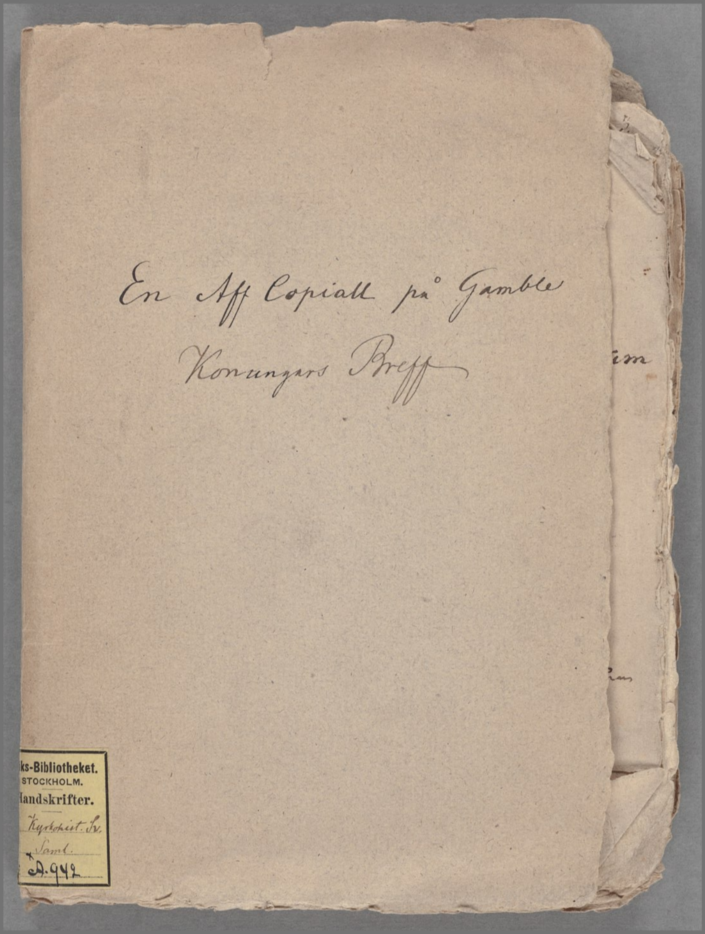

Handskrift HS A 942

Tillkomstår ca 1592-1593
Digitaliserad år 2016

National Library of Sweden

HS A 942

En Aff Copiall på Gamble
Konungars Breff

[Ri]ks-Biblioteket.
STOCKHOLM.
Handskrifter.
Kyrkohist. Sv.
Saml.
A. 942

HS A 942

Een

De deç

Skrifvet af

Kongl. B

HS A 942

Een aff Copiall på gamble Konungars breff

De decimis cæterisque subsidiis Sacerdotum Finlandensium.

Skrifvet af en Svensk prest i åbo stift, omkring åren 1590 — 1600.

Kongl. Biblᵗᵉ

HS A 942

Afskrifterna bära prägel af starr eller oförmåga att läsa gammal handstil.

A. H–n

HS A 942 - 1

Een aff copiall på gamble Konungars bref

De decimis cæterisq[ue] subsidiis Sacerdotum Regis Gostavi.

Wy Gustaff Koningh. Helse eder oss älskeligh troo män, frelsesmän och ssemväll alla, wåra och Kronones skattskyllige bönder, och menniga almogen som byggen och boo wdi Findland, kärlige med Gudh och wår nådh. Käre wenner giffwe wij eder tillkenna, att oss är förkomit hurulede någer ibland eder beginna att göra trettze emot eder Biscop och Kyrkeherdar, wellandes till sigh tijnden, them the holla inne mz sigh, och annat sådant meera, än them rätteligh the årliga plichtige äre uthgöra. Och kunne wij icke görliga wetha, hwi huadh acht och mening the sigh nu så olijdigt och ohörigt finna lathe, dragandes sigh vndan the goda gamla skickeligheter som här tilldags aff wålder vdi Christenheten warit haffwa.

2

Hwarföre biude wij eder alla, och högeligen förmana att
J icke thär bötter vppå, görandes förde: Märthen Biskop
och Kyrkeherrarnar rätt J tijdh och tyma eder rätte tyende och
andre rättigheet J then plichtige åhr, Såsom andre
godhe dannemen göra annerstädes här J rijket effter
Swerigis lagh, och goda gambla Christna sedwenior.
Thesslikes och thet som ännw haffue then tyenden inne
medh sigh, att the lathe henne redeligen vtkomma, medh
thett försto, Så framt att wij skola icke warda för-
trenckte till att latha straffa thär vthöffuer, effter
Lagen, som vthöffuer andra tredske, som wij och wåra
fougter och Embetzmenter wåre wilia thär om tillkenna
giffuit haffua. Eder här med Gudi befallandes
aff wårt Slått Stockholm die Jacobi Apostoli
Anno domini 1 5 3 0 Vnder wårt Secret.

Wij Gustaff medh Gudz nåde Swergis, Götis
och Wendis Konungh. Göre witterligit att wij aff
Synnerlig gunst och nåde, haffue vndt och Conffereret
som

Som wij och nu mz thette wårt öpne breff vnne och Con
ferere them oss Elskelige her Michill Olaj Wöörö Preste
geld vdi Österbåttnen, medh all then Ränta och Rättigheter
som samma Presteyeld nu tilliggier, och aff ålder tillegat
haffuer. Hwarföre binde wij eder samtelige alle, som
j förne: Presteyeld byggie och boo, att j annamme förde:
Her Michill Olai för Eders rätte Siälasörgere, vthgörandes
honom till godhe vdi Eders rätte tijende Offer Lijkstol, och all
annan tienest, som j Eders rätte Kyrkioherre effter Swerigis
Lagh och een gammall godh Christelig sedwane Plichtige
ähre. Han skall ther emot förplichtigh wara, som han och
mz sin Swarne Eedh Oss här loffuat haffuer, att vppe
holle eder redeligen all then tienist, som han på Christende
stunde och sitt Embetis wägna skyllig och plichtig är, mz
Mässe, Prediken, som är Gudz ordz förkunnelse reent och
klart: Hem Christna eder baarn, wije brudar, Och vdi
all annan måtto göre eder then tienest fullest, som han eder
vppå Gudz wägna Plichtig är, som han thet för Gudh
och oss ansuare will. Förbiudandes alle thoo thet helst äre
eller wara kunne förde: Her Michill Olai här emot någet

hinder

HS A 942 - 4

kiänder eller förhångh giör, så kiennar han sitt hastemhett wett och redeligen förestå, wich wåre skrifuinge nyyst och åwerdt. Datum af Wårt Kungl. Slott Stocholm 23 Septembris 1543. Under wårt Secret.

Epistola Regis Gostavi ad M. Marthinum Episcopum Aboensem.

Wij Gustaff medh Gudz nåde Konung. Helse Eder Ehrlige Lagmen, Heredzhöfdingar, Fiällningsmän, Wåre Fougter Kronones skattskylige böndher, och menige allmoge som byggie och boo vthi Åbo Byscops stichte, Kärligen medh Gudh. Thet wäänte wij giffue eder tilkenna, att oss Ehrlige wyrdige fader Biscop Marthen och Capitlet i Åbo hafwa nu warit här för oss, och iblandh annat theris ährände klärt och klagat, huruledes then menige man och synnerlig Skelfet thär i landet giör ganska skröplig- theris tijender, matskatt och annat rättigheter vth som

the

the först effter Gudz budh, Sweriges lagh och gamble godhe
sedwänior plichtige och skyldige äre. Hwilket vndeles och
mest ther vtaff kommer, att the gode män att skelighet
wilie sigh ther ifrå vndandraga, menandes mz thenne
Evangelijske och Christelige läre, som nu, thes Gudi skee
loff förhanden är, sådane eller annan slijk kötzlige
frijheet att förwärffwa, och sådan mäga beholla, hwilket
doch Christi meningh ickie är, eller waarit haffwer, ther
vtaff then menige man vtan twiffuell, tager sigh
ett annat exempell och effterdöme, ickie williandes heller
vtgöra redeligen then deel them böör, hwilket oss ickie
böör tilstädia, Ty heller ståå oss sådanne ohörsamheet till
lijdandes, effter the Gudh haffwer oss vthi sin helige lagh
skenbarligh att göra wår tijende, Desslikest vthi hans
heliga Evangelio bestyrcht, Du skalt giffwa Gudi
böör, och the Keijsaren som Keijsaren böör. Ty haffwi
och så Swerigis lagh vthi then artickelen klaar för
ögonen, I så märto. Att hwilken ther ickie gör sin
rätte tijende, vthan dölier thär något vtaff, han skall

[illegible]

therföre såsom för annatt dolgmall straffatt blifua. Och
för thesse och flere slijke oquäme stuck, förundrar oss icke
lijthet, att I godhe men, böndher och menige, farige eller slijke
fördristett eder vthi then måtton vnderligen att förminske
eder tijende, then doch medh så godt skäll och grundh både
aff gudh och menniskian (Och när I rätteligen tilhöre
till eder kyrkio rätto och gagn) inlagt och funderat är
förthenskull wele wij ämne, bedhiendes eder alle sammen
som vdi förde Abo [illegible] Stichtt boendes ähre) Så
wäll the godhe men aff Adhelen som then menige almoge,
strengeligen bidit och höghligen förmanet, att I hwar
vdi sin standh effter thenne här tijdh lägge thär höfter vppå
vtgörandes eder rätte tijende som eder bör. Theslikes
Matskatt och annat och annan Rättigheet. Inthet tuifflandes
att gudh som sådant först stichtat och funderat haffuer
wardher thett hundrade fallt igenn wedergiellandes, Hwar
och så skeer att någre anthen aff Adhelen eller almogen
(Sådann thette wårt mandat förkunnat och vthropat är)

ther

thär med beslagent och med skälligh witnet tillwunden bliffuer
thet the icke göre theres rätte tijunde, sä haffue wij befalet
Och nu med thette wårt öpne breff, strengeligen biude
och befalle wåre fougter befalningsmän och förlänings
män, vtöffuer alt finland att the skole haffua thär
fett noge vppseende wppå, latandes effter Swerigis
Lagh, thär öffuer straffet såsom för annat dödsmåll.
Thärföre må J dannemän alle, så wäll them ene som
then andre tage Eder J them mätton till wara för
Eder egine skade. Befallandes Eder här med
Gudh. Scriff på wårt Slott Stockholm. 27 Maij
Anno 1538 vnder wårt Secret.

Wij Gustaff Konung. Helse Eder oss elskelige
Frijborne och frelses männ, köpstadzmän, bönder och meenige
Almoge som bygga och boo J finland, kärligen met
Gudh. Käre wenner wij giffue Eder tillkenna, att
wij

Wij haffue förstått, huuledes någre iblandh Eder drage sigh
vndan then rättigheet som I effter Gudz Lagh och Rijkesens
Lagh plichtige äre att vtgöra j Kyrkiobruket, som är
Eder rätte tijende, att hon kommer aldrigh j rättan tijdh inn,
Ey heller faar Ehrckestijfftet then deell som them mz rätte
aff idher böör att haffue, vthan att I giffuen så hallen
före, att wij skulle haffua afflyst att I icke sådana
rättigheet vtgöra skole, thett wij aldrigh giort haffue,
och I thett icke medh någon skäll beuijse skole, huar wij
skole affläggia then tijonde som I göre skole in j
Kyrkiobruket, och den deel som Ehrchestifftet plichtige,
så skole wij och affläggia them deell som biscops
Embete tillkräffuer, och then tienist som presterne
äre Eder plichtige att göre, huilket oss ey heller Eder
I någon måtto nyttogt wara kan. Hwarföre
binde wij Eder strengeligen att I effter thenne tijdh
wele rätte Eder sielffue, I thenne måtto, och vtgöra
Eder

Eder rätte tijende in vthi Kyrkeherberget, och eder Kyrke
herde all them dell I them plichtige ähre I rättan tijdh
effter Lagenn, med tijend, lätter, Lijkstol, och annor
Lagligh ränta, som eder bör Ährligh vthgöra, Ther skola
Eder thär emot redeligen vppeholle them tienest som them
bör på Christendomsens och theras presterdomets
wägnar, med messa, predikann, Sockne bruch och
all annor tillbörligh tienist, som the thet för Gudh och oss
ansuare kunne. Hwarock så skeer att them wår förmaningh
kann intet bijtha thå skole I Eder icke lathe vndra, att wij
tencke thär något annet till, Så att I icke så lättelige komma
till eder prästerdagh här effter, som nw een longh tijdh skeedt är
Effter wij förnimme att I thär vthan tage Eder mer till
felle att vndragha Eder ifrå eder rettigheeter, ämn att göre
them vth. Och giffue wij wåra fogter och Befalnings
män, hwar I sinn Stadh thär fulla befalningh vppå
att handha vppstemmde medh att straffa them som thär
vtöffuer bryttha, effter Swerigis Lagh, Så framt the
wele vndwijke wår ogunst. Eder här medh Gudi
befallandes

HS A 942 - 10

befallandes ath wår gårdh Cywart soo. Lögerdagen effter Selge Torsdagh. Anno 1534. Under wårt Secret.

Anno domini m c lx. xv. Junij passus est S: Ericus et sic vixit post S: Henricum ix Annis.

Anno Domi m ccc l xxiii. obiit Rome S. Birgitta in Crastino Magdalene.

Circa Annum Dni: m cccc. regt Olaus Skott Konungh Paganus in Suecia et dedit filium suum S. Olauo Regi Norvegie in Uxorem, quia Comperiebat, quod S. Sigfridus venit in Sueciam et fidem predicauit et patrem suum baptizauit & hoc circa Annum. m l.

Falsum

Eodem tempore regnauit Canutus rijker in Dacia qui deuicit Angliam, sicut habetur in Cronicis Dacie.

In legenda San: Eschilli legitur quod S: Ansgarius predicauit in Suecia circa Annos Dni: Octingentos xl.

Ref:

HS A 942 - 11

Refluxerunt in Sanctos Ansgarium et Sigfridum ducenti
Anni vel circa.

Tempore beati Botuidi per totam fere Sueciam paganismus
erat preter paucos Christianos qui per timore latitabant
& sepultus est sub Anno Dni MCXXIX in Ecclesiam Sten. XB
Anno Dni MCLV passus est beatus Henricus in Finlandia
Rogationes instituit Mamertus Epus Viennensis hac de causa quia
terre motus in Urbe Vienna Ecclesias domosque evertebat et
feros luporum aliarumque silvaticarum bestiarum toto Anno
per Urbem vagantium devorabant. Adhoc et palatium
Regis die sancte Pasche celesti igne assumptum est.
Anno Domi MCCCXVIII est Civitas Abon cum Ecclesia
Cathedralis per Ruthenos combusta.
Anno Domi MCCCCXXIX Combusta est Ecclesia Cathedralis
Claustrum & Civitas Abon ex incendio.
Anno domini M CCCC LXIII Combusta est Ecclesia Abon
ab fulmine.
Anno Dni: M XD LXXIII combusta est Civitas Abon
ab incendio.
Anno Domini 1565. Twå dagar för S. Erichs dagh
om

Den wårtten brann Åbo Stads Södre Sijdann, så att intet mer blef quart ähn tre gårdar widh Clöstret, Och några gårdar widh S: Gertrud, och the gårdar som woro bak Skolann.

Anno Dni 1546. Civitas Aboen. fere tota una cum Ecclesia Cathedrali Combusta est 21 Martij Eratq[ue] Dominica Reminiscere hora 9 post meridiem ab incendio Casuali Cepit apud Kuisala Tärem.

Anno Dni   Combusta est pars minor Civitatis Aboen.

Anno Domini 1593. combusta est Civitas Aboen a parte minore incepto cum promtuariis omnibus usq[ue] ad forum in parte maiori ibiq[ue] igni Combusta est honesta mulier Elizabet Michaelis Kramer Consulis in Cymba quadam cum carnibus suillis.

Hielp Jesus wår Herre.

Constitutio Archiepiscopi Upsalensis et omnium suffraganeorum eius et omnium Consiliorum regni Suecie perpetue observanda circa animadversionem enormium criminum

Åhrum efter Gudz börd M D XXIX. Stadgades thenne articuli aff ärchebiskopen i Upsala allom lydbiskopom och mene Rijksens Radh i Swerigis om högmåls ogärninga och synnerligha hollandes öffuer Swerigis Rijke huru wredzwallds mål sigh med them begaa, och öffuer them näpsa eller rätta eller Skee.

Thz är witande att somblige aff sådane högmåls ogärningar äre oloffliga aff sigh sielffuom, och alldeles mero loffliga. Och äro tuäggehanda. Somblig aff them plicht utrijkt i Swenska Lagbokenna, Såsom är thesslags mz oskäligom dråpom, mordh och annor mandråp. Sådana folka ogärningar må äwärdz wälld rätta efter lagom både förskrifft och effter. Dogh niute the kyrkiom frid åh i the stadmom ther kyrkiom frider äre.

Somlig

Somblige aff tollkom Sanna ogärningom äro som
thy haffua någon plicht vttrychta, j Lagbokenne
Såsom om Fader ligger medh sijna dotter, eller Sonen
med sijna ägna moder, eller mågher medh bådz ny moder och
hennes dotter, eller och Fader och Sonen ny eena
Quinna, Kann wäldz wald öffta them komma, och pijna
för änn ther ny uppenbara skrifftemålom komma
vnnder Kyrkionnes Lagen och bijskarinnan, fa rätte thär
öffti effter Bijskopens godwilio.
Ären effter skrifftemåll nu wäldz wald them ey skada
till Liffz och ey bijskarta till godz eller penninga.
För thy ther skoola böta Bijskopenom effter Lagen
och Konungzmannenom, Förthy ingen skall plågas
medh twäggia Lag plicht, och helst nedan Kunungz Lagbok
giffuer thetta ey macht j tollkom sakom, vthan ther
Heliga Kyrkio Domliga aff tollkom ogärningom
thenne olofflicha aff sigh sielffuom, vthan aff
Kyrkionnes skipad och hennes förbudh som är
Kyrkionnes skildh millan twå Christnan, eller then

.una

ug twå Christna witnamn, eller ena Quinna og
twen brodrom awitnand. och helst bådum Rettfinnandes
tolka gerningz woro för i gamla Lagum läglliga
ändogh dee äro nu olofflige och förbudin aff Kyrkiones
skipad, åffter tolka haffuer konungzmannen ingha macht
eller rätt, hwarken förskrifft eller äffter, vthan Kyrkiones
domare som uppenbara staar i Kyrkiebalkenom XV cap.
som så böriar om hionelax spiel, som är hoorwäll
frendsemis skyld millan Christian eller frender, eller
gårdzskiffthe skylld thär ingen Kyrkoherre och ingen
annor som åhra wårdzmän och domare otala, vtan
ensamme Bisköpen eller thenn Bischopz domare
hannda millan haffuer. Hwar än then sanndere wäre
i tollan målom böther Biscob vi öre och råde sedann
Biscopen hwar thet hionelagh skall stannda eller
fly.

Finis.

De decimis Alandensium.

Tr. i Porthans Chron. Lon; 1. 267, 8.

Hemmingus permissione diuina Episcopus Aboen.
reuerendo Viro in Christo dilecto Sigfrido Canonico
Aboensi dilectionem in domino et salutem. Intelleximus

qs

HS A 942 - 16

quod quidem laici praesertim in Alandia, decimas
Ecclesiis et Clericis suis perversis machinationibus
subtrahere moliuntur. Quidam n: ex hiis quasdam
portiones decimarum suis [illegible] & gubernatoribus
earundem quidam Vethibus: Aliquas etiam portiones
decimarum de sora, statuunt primitus deputandas, demum de
residuo impendendam decimam offerant. Cum igitur laycis
nulla sit de spiritualibus concedendi vel disponendi facultas et
+ Deus non possumus nec volumus ut Ecclesiarum Clericorum
jura praesumptione qualibet ~~minuatur~~ minuantur. Mandamus vobis
quatenus omnes et singulos in Alandia qui ratione personarum
aut etiam prediorum vel aquarum decimas exhibere
tenentur, ad eas cum integritate reddendas ante omnem
aliam solutionem seu deputationem per censuram Eccle,
siasticam auctoritate nostra spirituali in hac parte
vobis commissa compellatis proviso, quod illis qui jam
temeritate propria decimas sorarum suis constitutionibus
ymo potius de fatuationibus perhibuerant retinere,
suis etiam vestibus vel manibus de punda, si moniti
legitime reddere se gravare renuerint, ex communicatos

esse

+ sibi deci-
mas in si-
gnum domi-
nij totius Dei
sibi reddi
praecepit.

esse, volumus, ipso facto quos nominatim denunciari per nostras
tradentis ab omnibus evitandos, postquam legittime, et premissis,
moniti reddere se grauues noluerint et satis facere com,
petenter. In cuius euidentia sigillum nostrum præsentibus
est appensum; Datum Anno. MCCCXLII die Corporis
Christi.

M. Petri Archi Episcopi de decimis

Fr. i. Porthans Chronicon: s. 23.

Vniuersis præsentes literas inspecturis Petrus diuina
miseratione Archi Episcopus Wpsalensis Salutem in
Domino sempiternam. Per præsentes notum facimus tam
posteris quam modernis quod Anno Domini MCCCXXXV.
Diocesim Abo nostra Vpsalensis prouincie Metropolitana
autoritate visitans ac in terra Alandie dicte Abo:
diocesis circa festum beati Laurentij gratia visitationis
huiusmodi constituti Venerabilem fratrem nostrum
Dominum Benedictum Dei gratia Episcopum Aboensem
ex communi tam clericorum quam laycorum terre
Alandie predicte consensu et concordi bene placito
autoritate ordinaria innouimus statuisse quod pars

decima

14.

decimas de fora que pro usu fabrice ecclesiarum prochialium supra dictae terrae antea consueverunt exhibere ad mensas presbiterorum parochialium ea ecclesiarum earundem immensi gravaminis intuitu quod ratione hospitalitatis sustinere noscuntur de cetero cedere et pertinere perpetuo debent in futurum. Nos igitur statutum huiusmodi sicut rationabiliter factum est, approbantes ipsum ad perditorum tam Domini Episcopi fratris nostri quam clericorum et laicorum preces et in sanctitas Metropolitana autoritate duximus confirmandum mandantes tenere presentium autoritate, quia supra idem statum ab omnibus et singulis antedictae terrae Islandiae incolis ex nunc perpetuo inviolabiliter observare. In cuius nostrae Confirmationis testimonium sigillum nostrum est appensum. Datum Anno, supra dicto

Tr. i Porthans Chron., s. 236.

Idem.

Benedictus Divina gratia Episcopus Nidros. dilectis in Christo fratribus omnibus Islandiam inhabitantibus in Domino dilectionem et Salutem. Quamvis Laici quantumcumque devotorum disponendi de rebus Ecclesiae nulla

sit

HS A 942 - 19

sit attributa facultas quos desequendi manet necessitas non auctoribus imperandi. Nos tamen magis diligimus subditos nostros induci faciendum quod iustum est mansuetudinis quoque vigore huic est quod ad institutum quoque Domini nostri Bartholi Episcopi ex consensu nihilominus et benevolentia plurimum de vobis tunc principium et etiam meliorum Electorum Curatis in Finlandia tota integram decimam de fora absque divisione qualibus nos ad indicasse cognovimus praesentes. Volumus igitur et destricte praecipiendo mandamus quatenus singuli vestrum Curatori in sua parochia integram decimam de fora et primitiis exhibere studeatis sicut censura Ecclesiam volueritis evitare. Datum Anno Domini MCCCXXXVI 3o Nonas Martij Nostro sub Sigillo

De fore marck.

Ref: Porthans Chronic. s. 270, not.

Magnus Dei gratia Rex Sueciae Norwegiae et Scaniae omnibus praesens scriptum cernentibus Salutem in Domino sempiternam. Noveritis quod nos Venerabili in Christo patri Domino Hemingio inspiratione Divina Episcopo Aboensi nobis dilecto solutionem butiri dicta foremarch quam in Nylandia et alijs locis suae

diocesis

20.

Diocesis hactenus habuerat ab omnibus et nunc quib;
antz Selui omnino volumus & mandamus Datum
ap. D. Stelandiam in Insula dicta Wardoo Anno Dni
M.cccxlvi feria 2a infra octavas Nativitatis beate
Virginis.

Fr. i. Porthans Chroniq.; s. 269.

De suspectis decimationum.

Magnus dei gratia rex Swetiæ et Gothiæ
omnibus præsens scriptum cernentibus Salutem in
Domino sempiternam. Quia ad vitandum periculum
animarum inter clerum et communitate Diocesis
1348 Abon duximus statuendum qs decime frugales de
agris sine fraude omnino perpetuis temporibus
persolvantur volumus et presentibus precipimus observari
qs si forsan Clericus aliquis parochianum suum
aliquem diminuta decimatione suspectum habuerit
et ipsum requisierit de iusta decimatione tunc
talis interrogatus duos testes secum ad producere
et iurare qs testes tunc principaliter presentes
fuerint et viderint qs recte et legitime decimaverint
alioqui nullum suum reputabimus iuramentum
Datum in castro nostro Abo Anno Dni Mcccxlvij feria
3a ante nativitatem beate Virginis.

Tr. i Porthans Chron. s. 315.

Anno domini tractata sunt hæc infra scripta inter clerum et communitatem in Alandia MCDXXII.

Präster värter j Alandh, han hattiner warit, så måtte här till först j the Tyghstooll att taga sina effter alla them som äro tolff åhra gammall och öffuer halfft åhra gambla, och effter them som minder äwara y öre, aff thuem barnom een öre. Dhatt them all som drunknande eller uthkomme döö tage the och sina aff. M 8 D.

Ithem Bischops retten och Presträtten j snöri gärde ny gamble biskmans och ny Bischops nabscetter fore marcken eller köper.

Ithem hwar bonde ny aff smör för kalffwer tijende, och hwart honom kommer till kalffwa flere.

Om thenna skickelsa ärenden hattiners almogen stoor tvämäll klagelsana, så att aff tälgha trätha och tvämäll kom stoort roop, blygd och siäla wådha. Hwilka träta och missemio Bischops Magnus wärdeger fader mz sijne Capitolo närwarande giorde hager föythe och lagmannen j Alandh hattiner mildt

och

och till samma sinnet bådhe att Clerckarna tvägna
och almogens j så måtto att Prästerna skall så göra
som här effter skrifuit staar.

Först att bonde skall göra sin matskatt vm the smör
ang the wicht såm thet aff ålder haffuin giort
j: H. secundum pristinum modernum.

Ithem om thera quick tiende att hwariom kalffuin
j penninga om honom icke tiunde kalffuin tillkom
om åhratt. Ithem att Lamb j penning. Latt kerd
j penning om här ey tiunnd står.

Ithem för kirckia inwigningh j öre, för thera inledning
j öre. itthem för inledningh effter barn j örtig.

Ithem Testamentet skall hallas j så måtto, gifft någ-
kyrkiont särdeles och särdeles Ithem huarn mer eller
minder lathi huar sigh nöya äff thy som gifftuit tar.

NB &c. Testh. och kyrkerne och Prästerom niuthe tåå
tagi Prästen halft ingh kyrkiont, och huar Skulrigh
thenn wördha j böna halt hafftua.

Ithem thera lijkstock skall hallas j så måtto. Vor
nigor XV. åhr gammal och ther öffthi, gifftuing effter

Som

honom v öre penning. effter xij åhra gamall och till xv
fiettunds yöra för vij åhra gamblan, fiettunds för-
fö[..]gis barn tala kwinna y ortiga för ther minder
åhr y ortugh, Thet barn ware till arffz komith så
fiettunda fräll Lykestooll,
Ithem effter them som druncktna och ey finnes, och effter
them som vtlandz döö hafftt ey prästen näget att
trättia, vthan att them som walia sych lägerstad vtsochens.
Ithem Biscops närstaddhe skall så göras här effter som
här till giort åhr ny gamble richteru och formalt
och att allom bonder hionom och kyrkionom skrifftno
sinn rett.
Ithem om fiskes tijunde och allan bonder sine tijund skall allmogen
göre som forre är giort och annorstadz i Biscops döme
göras. Anno domini 1444. decreuit Venerabilis pater
Dn. Magnus diuina gratia Episcopus Aboen in placito
parochia Siundo Habito infra octauas Sanctorum
omnium quod Ecclesiarum presbiterorum Mandie ... pr...
pro ... suo et parochia ... tenent pertatas in expensis
et labore.

Nullus Clericus recedat de diocesi
sine consensu sui ordinarij.

(En bättre uppteckning finnes aftr. i Handl. till Finl. Häfder, I, s. 4; men dat. den XIV Kal. Maji 1350.)

Ne per defectum clericorum Deus honore debito et Ecclesie diocesis Abom. congruis servitijs defraudentur Nos Hemmingus Dei gratia Episcopus Abon. et Capitulum ibidem Statuimus ut nullus Clericorum Diocesis Abon. inde recedat animo constituendi in alia diocesi domicilium absque licentia et literis Episcopi et Capituli petitis et obtentis Qui vero contrarium presumserit attemptare sit ipso facto privatus officio et beneficio. Si quid habet et nihilominus periurus teneatur veniendo contra iuramentum prestitum quando suscepit sacerdotij sacrum gradum Actum Abo Anno Domini MCCCLII. X calendarum Maij Nostris sub Sigillo.

Tr. i Porthans Chron., s. 516.

Hvru rätt som prästenom bör göras:

Först 1 [illegible] korenn aff prästebolenn 1 lass höö 1 [illegible] humbla, 1 böste, 1 [illegible] hampo och 1 [illegible] aff hvar boo [illegible] för [illegible]
Ithem 1 pund [illegible] fiske om höster, aff [illegible] effter fiske fara. Ithem 1 [illegible] Sepultura. Ithem [illegible] aff [illegible].

Krock watt eller Kardariero

Præsta brodenn i Saudhslandh aff huario præstebordh
ith klappar korn swthera, i lappa hetten skullen
ith sprottsamper hoo. Item ett Vorkeskin.

Boskatt eller Taloivero

Item boskatten dictum taloivero i pund gädder
eller een Lappa Reigs tiu tedeiingh Lappa Kogs 112
för matskärt ith gripstangh, i ock hwmbla eller
för hwar vera i öre til böste ang then byte, om
fleer slechter swer om twå ther betzer. Een öre
aff then som antse slechta, i ock smör effter hwar
boo, som mälleur ter ock smör aff hwar galdsa
boo, Menn then bogh aff hwar biörger, thesslikes
aff Elgh.
Item Kyrkioneskatt ~~ett~~ bagaskinn aff hwario
bogamann eller then öre peningh.
Item Biscops skatt aff hwar Koningz lmark
hiro huitskin, eller 3 öre pening.
Nebscattum solvitur per tertia parte decimarum
för marcall p expensis collectorum quando pater et
filius in simul habitant in die natalis Domini

HS A 942 - 26

26.
Matsklätt

1580. tunt non tenentur solvere nisi unum Matschott
sed quando ante separant se ab invicem solvere tenentur
Unum matsklätt. Parochiani nominanti ad laborem
Ecclesiae si non venerint solvere debent iij öre
et supplere labores denuo & si fuerit compositum in
placito solvat 3 öre cum labore diei. Omne quod affertur
sub missa Curati est sed illud quod ante vel post dividatur
in duas partes inter Ecclesiam et Curatum.

Pro sepultura in Ecclesia Cathedrali solvuntur x öre.
In Ecclesia rurali lapidea v öre, in lignea vero iij öre
dabunt Rustici Matzkots klare a v. fiärdingar Spannmål
eller een fiärdingh och een rettz landz klarf eller
een stiicken spann.

Jr. i Porthans Chronic. s. 270.

Quod Rustici traban Sageniam qu. Epus visitat.

Magnus Dei gratia Rex Sueciae
Norvegiae & Scaniae omnibus et singulis dioecesis
Aboen. inhabitantibus Salutem et gratiam. Noveritis
quod nos ad Venerabilem in Christo patris nobis
dilecti Domini Hemmingi miseratione divina
Episcopi Aboen. instantias favorabiliter inclinati
irrefragabiliter duximus admittendum. Quod
quilibet

HS A 942 - 27

quoties idem dominus Episcopus Hemingus qui nunc est, et is qui post ipsum fuerit in officio procuratoris penes Vos transierint cum sagenis vestris trahenis sicut hactenus de vestra voluntia fecerati servatis nullatenus omittentes. Datum in Castro nostro Abo Anno MCCCXLVII die beati Egidij abbatis.

Item ubi habitaverint qui moriuntur, alibi sepultura detur sed pro loco funeris vel Cometerio detur in ora curatur

De modo desmandi Karelen

Tr. i Åbo Tidgar, 1785, N:o 14.

Wij Magnus med Gudz nådher Sweriges och Norges Konungs. Wij Hemingus nu samma nåd Biskop i Åbo, Helson eder oss ähreliga kyrkeprester och menige Almoga som byggen och boen i Karelen kärliga nu Gudh. och twara Nådh etter tij alls mechtighe Gud aff sijne milde försyn hafver kallat eder till sin helga troo, bå åsten i undersyllia ga och plichtoga sådana tienst, gönst och nyging so alla andra goda Christna Menniskior, först att stadeliga stånda i eder heliga troo i samma Haffrunen, och thär effter wedertekenings hen allsmechtige Gudh i all tingh och besinnerliga i edra tijd.

tiunde gärd tillhörelle j äwerdenstijlloge ähr effter
Christz strengh budh badhe j gamla och nyia testa
mente, Wij och effter the heligha kyrkios beschet ffra
rätt och menn Swerigis laghs och godz stadgemis
hwilka före nämde tiundegärd, Christus sielffwom
besynnerliga tillskrifwet och tillägnat hafwer till sitt
almenn herredöme, trachter att han är een almennigh
herre och konungh öffwer allom tingom, Och haffwe
wij begrundat och betrachtat, att j thes kunnen
för många handa märkeliga förfall och saker
utgöra sådann tijende, som eder bör thi haffwe
wij lagdt, eder tijende gärd uppå een märkeligh
stadga j sämio allelund som här effter följer.
Först hwar bonman göre sinom kyrkioherre then
tappe säd. Och för een bund andan then tridiungh
Clagh. Vm the fijra eller een tridiungx säd och then
the Smör eller een tridiungh säd. Sit hwist sten
effter twå tridiungx säd och een the Smör effter
then tridiungh säd. Item att hwario wette so
Kallat hwilke een tridiungh säd för effter
hwar gärningamanna som ecke sämir för kyrkioherre

2 hå

twå tiondungh om han ensamen är. Den ther äga
twå saman göre twå Lagh fullan, J hwar
Hußman eller bytzman then hus leger haffuer och
icke hwar göre som andre legedrenger thz är twå
tiondunger och aff legequinno halffwa tiondungh, Jtem
för hyatstooll halffander Lagh ll bäd. för
barns wijgningh ½ lagh bäd förennelsningh effter
barne ret gräsklin och willom wij att hwar
bygramma göre Kyrkiens ret bosskin eller halff
tiondungh fridh och Biscopen twå hwiteskiin aff
hwario Kyrkia, Thenne förbe:de stadga och såmio
wilom wij att J obrätzlige hollen och förbiude
förbedhm kyrkeprestom här effter ~~mijgätt~~ mynstra
widh theres xl mark xx till Konungz sakfallur och
XX till Bisskops Bord Jeffanna, Kan ock
och så ske att bispen J Abo mz sin Capitels
Radh och hanmyckat tycker att omskiffta thenne
formne och stadga J nästan tyende gård tå skall
oss förbe:de Magnus icke åtwara, till mera
Wisso Latom wij hängia wårt Jnsiglh
nedan för thetta ~~breff som~~ Schifft är J Stocholm
Åhren effter Herrens Bördh M CCC XXX V. thå
Crastinum Natiuitatis.

Forma Juramenti militaris olim Suetiæ habita.

Jagh beder migh så gudh hullann Jungfru
Maria Sancte Erich S. Erik att iagh will
effter mine ytersta macht och lijff och godz beskärma
thee helga christna troo och Evangelium och
holla och wärja kyrkiona och henne tienare, rätt
sijna frijheet och helss, stånda moth orätt och styrckia
fridh och rätt och beskärma fadherlös och Moderlös barn
Jungfrur och Enckior och armt folck och wara trygger
och troo minom konungh och minom rijke och rätt färdeligen
holla och öffwa mitt Ridderskap. Alt gudi till hedher
effter min bästa förmågo, så hielpe migh gudh.

Åren epter gudz byrd M ccc Xlviij om St. Katherine
Dagh j Stockholm stadfäste och skipade them ädeligh
konungh Erich Magnusson och all Rijksens rådh j Swerige,
att hwilken Man som gör flock och sammadt å konungens
Borgemestarom och rådh å enn thera enna stadh eller
uthann stadh mister lijffwedt, kunne thå att thär ey
kommer dråp, sår, blodhwijte, eller blånad, blåder

utt

ref eller Husbräitth än till ähro VI manna witnus eller
wärie sigh medh XII. Manna Edh. För hann drap, sår,
blodhwijte, blånadh, blädhsett eller husbrott mister
lijff och godz, kan till ähra VI manna witnus, wari
konungs ägen saak, eller wärie sigh medh XII manna
Edh, och alla ther wt woro j flocknom och samnade wt
samma wilie strandhe samma räth, och alla ther ith
hijste hegna eller wärja, öffuer them skall gayna
konungs hemandhoch räthe.

Statuta Episcopi Hemmingi Abons

Fr. i Porthan Chronic. s. 292.

Anno Domini Mccclij Hemmingus divina
gratia Epis. Aboens apud predictam Ecclesiam I.
nostram publicare fecimus in synodo nostra sub
scripta statuta, quorum primus articulus est.
Quod mandamus quod quilibet sacerdos indutus
vestibus sacris excepta casula in diebus dominicis
in pulpitario legens sal et aquam benedicat
Secundus quod Sacramenta Ecclae cum omni II.
Reverentia attentione observentur in Ecclia
et ministrentur, videl. Eucharistia, oleum et
Crisma

Crisma p[re]uiso q[uod] eedem hostie consecrate non re-
seruentur in pixide, vltra quin[decim] dierum Sed ve-
teribus consumptis noue in super conseruentur.

III. Tertius q[uod] in Ecclesiis testudinatis pannus unus
seu vestis inter altare et testudinem superius ex-
tendatur p[ro]pter immunditias remouendas.

IIII. Quartus quod Sacerdotes de vino et oblatis
cauti sint vt illa munda habeant et incorrupta.
Similiter palle corporalia et alia indumenta altaris
et Ecclesie munda et nitida conseruentur.

V. Quintus deconfessoribus Sacerdotum certis habendis
VI. non absq[ue] licentia sui Prelati. Sextus q[uod] nullus IB
Sacerdos alterius Parochianum ~~confiteri~~ presumat IB
vel Sacramenta administrare sine licentia p[ro]prij
VII. Sacerdotis. Septimus Quod questionarij et
bidellij non admittantur ad petendas elemosinas
in Ecclesijs vel Parochijs absq[ue] licentia prelati
VIII. patentibus. Octauus Quod quilibet Sacerdos Paro-
chialis habeat p[ro] dia libros, indumenta et
ornamenta Ecclesie diligenter conscripta, et Scriptura
ipsam cum inuentario committat prelato.

Nonus.

HS A 942 - 33

Nonus nullus fundum Ecclie habitationis vel pdia de loco ad IX.
locum transferat, nec commutat sine licentia speciali sui plati.
Quicunqz n: bona Ecclesiastica superflue erogaverit et propter
hoc fundum Ecclie reddiderit desolatum, tanquam dilapi
datur bonorum Ecclie privatur. Decimus Quod sup X.
observationis Jejuniorum declarat° tps facta. Si festum aliq
Vigiliam habens Jejunabilem die lune evenerit Sabbato
precedenti Jejunium illud fiat. Ad vig^as in pane et aqua
Jejunandas sine piscibus illi solum ex praecepto Ecclie
astringantur, qui fuerint in Anno XXIII aetatis suae.
Undecimus, q in festis precipue minoribus licet in necessi- XI.
tatibus in vere et tempore collectionis fructuum terrae petita
et obtenta licentia a suo pbytero absqz poena pecuniaria
seminare et fructus colligere et huius consimiles labores exercere
possunt, exceptis Dominicis et festis maioribus. Ita tamen
q extra illa tempora, et nisi in casibus pmissis huiusmodi
licentia ad alios quoscunqz labores nullatenus extendatur.
Et qui in pmissis licentiam petere contempserit delinquentes
puniantur in poena pecuniaria secundum leges patriae
et consuetudinem approbata. Festa ab hoc laborario excepta
sunt haec, omnes dies Dominici exaltatio et inventio
Crucis omnia festa virginis Laurentii et Henrici, Erici
et Olai, Michaelis et festa Apostolorum. Duodecimus: XII.
q in altaribus non consecratis habeatur, lapis p Episcopum
consecratus tantae latitudinis ut hostiae in die Paschae
consecrandae cum calice possint in eo convenienter contineri.
Decimus tertius. Quod libros vel ornamenta Ecclie XIII.
vel altaris nullus emat sine speciali licentia plati.

Decimus

HS A 942 - 34

XIIII Decimus quartus Quod nullus presbiterorum Parochianum
suum presumat a Sacramentis suspendere sine mandato
sui Prelati nec etiam ab Ecclesia damnare nec tempore
Paschali in peccatis notorijs secundum Ecclesie consuetudinem
XV. approbatam. Decimus quintus quod qui fundum
Ecclesie desolatam reliquerit et sic recedere intenderit
etiam si licentiam habuerit donec Ecclesiam reddiderit
indemnem ab officio suspendatur, Si vero de fuga suspitio
fuerit, vel res suas arrestatas dolo subtrahere conatus
fuerit, res ipsas amittat et secundum arbitrium iudicis
puniatur, nec unquam officio suo restituatur, priusquam
Ecclesie damnificate fuerit satisfactum.
XVI. Decimus Sextus Quando in Ecclesia Aboensi die
Cene Crisma conficitur, quilibet Sacerdos, Curatus
ipsum in Ecclesia sua habeant infra quindenam a die
Pasche et viciniores habeant ipsum quam cito possunt.
XVII. Decimus septimus. Ut litere sacerdotibus super mandato
prelati directe citius et expeditius transeant secundum
XVIII. ordinem de presbitero ad presbiterum. Decimus octavus
Ut pensiones predictorum Ecclesiasticorum scilicet tunigelt et
afftinsz equaliter dividatur inter Ecclesiam et Sacerdotem.
XVIIII. Decimus nonus. Presbiteri ad exequias defunctorum
vocati pro missis dicendis tam in officio quam in sepultura
defuncti albis seu suppellicijs sint induti, Item in Cathechi
sationem

satione infantium volumus observari. Vicesimus Quilibet XX.
Sacerdos Parochialis singulis annis Cathedraticum ferat
ad Synodum, illi cui prelatus mandaverit committendum
Quicunque vero cuiuscunque statuti seu articuli iam predicti
transgressor fuerit pena trium marcarum puniatur. Item
declaratum fuit quod pro sepultura pauperum mortuorum pecunia
nullus petat seu exigat nec officio completo, sepultura
parvuli vero ut moris est, et pauperes sine difficultate
sepulture tradantur. Item nullus pro benedictione nubentium
pecuniam petat et exigat, seu etiam pro introductione, antequam
officio completo, transgressor horum poena trium marcarum
puniatur. Quicunque vero timore Dei postposito, qui sua
sunt, querens non que Jesu Christi maliciose seu pauper=
tatis causa vt tenetur tradere equum, infirmum seu
mortuum in proprio equo non visitaverit poena trium
marcarum puniatur. Poena consimili puniatur in iure summario
constitutus qui equum malitiose negaverit in hisce negotijs
sacerdoti: Item mandamus et ordinamus quod singuli
presbyteri nostri Diocesis ita tempestive veniant ad Synodum
quod modis omnibus intersint misse qui in incoatione Synodi
de Sancto Spiritu dici solet solemniter. In territorijs seu
pertinentijs diffusis et a loco Synodi nimis remotis pres=
byteri unum in qualibet provincia seu territorio et alicubi
si necesse fuerit duos remaneant volumus ad ministerium
sacerdotalem populis prout necessitas exigerit persolvendum.

Quilibet

Quilibet etiam sacerdos ad Synodum proficiscens coram Parochianis suis publicet, ad quem in provincia remanentem Confugere debeant in casibus qui contingere possunt. Item famulis Episcoporum transeuntibus seu etiam alijs quibuscunque nisi ipsos hospitalitatis causa colligere voluerit, et intuitu charitatis illi necessaria vendant. etc. Ut prius in Statutis Abo et provincialibus. Vale.

Nåda breff om semptre räkenn som allestädz för thet som vnder Kyrkion och helsit kommith äre.

Tr. i Åbo Tidn. 1784, s. 217.

Wij Jacob Vlefsson medh gudz nåde Archebiscop I Vpsala, Christiarn Nilsson Riddare, Bentt Carell Knutsson anargh och Rijksens föreståndsman och menige Rijkesens Raadh I Swerige, kungöre wij thesse wåra närwarande öpne breff. Att effter the wij haffue annamadt almogen aff Österlanden i wårt försuar och hegnn vppå Rijksens wägnna, och haffuom them sagdt och stadeliga löffuadt att the skule fåå winta lijsa och nåder, aff them olaga skatth och tunga alleledes som almogen här i Rijkeno hawer och niutande warda, Såsom wårt breff thär vppå ytterligare vthwijser, och the haffua nw kärt före oss, att then rätte skattenn och alla olaga ålagninge

fo

Som omilda fougda them nu böön ell:r tränga tillagt hafua
Räknandes i penning:, tå penningx stadgann nu them giordes
att samma Stadgann är annu så stoor ell:r penningx taall
och wärdh, som tå han först uppåladet i thå maatto, att
abotsle penningx them tå gick för vj sma penninga, och här
giorde fult för een öre, gör nu före fyre penningx thå att
the giora een öre, thär nu är och thenn stadgan een tridingh
högre, och stodh så i XVI åhr till i fiordh han först affslodes
Thij hafwe the ther om inga lijse fånngit, uthan äghen
fördärwade och förarmade, thå att manga rööka eller mantaall
ähro ödelagdh, Och the giora så skatten fulleliga uth för
them som för sigh siellfwa, och thetta kunne the alt
wäll bewijsa och bäste oss kynnerligha, att hwadh lijsa wij
them göra kunndom, att wij then them gården uppå
thera röökestaall eller mantall som them mest förderfuedh
hafwer, Och thär om hafwe the gode men. Frijborne
Men och frelses Men thär i landeth oss stadeliga under=
wijst, att på åhr i penningenna. Thij hafwer wij them
käremåll offtermägat och samdrechteligen stadgat, och
giort uppå Rijkssens wägnna, them till them möjeligen
lijsa, först att alt thz i kyrkiior eller i annat frelst är
kommit, och the laghfånngit hafwa, till thenna dags som
för eij affelagt är, skall först affstämmas: Thå att inga
träta bliffwer thär om, millan frelset och skattböndena
och sådan skall affslåås nu bonndan, hwar frampte rööck

och en

Och mantall, och marckatalet blifwe stondande, som the nu
ähr, och alla wolla och kiolla och boot, skola iemkas sochna
emillan, effter goda manna sägn, och ransakan.
Item om Slotzens bygningh, hwad som fougden till
hwart Slott behöffwa arbethe, timmber och annat sadant
som förre ij penningh war lagd, att the affslåås j there
penninge stadga, effter bij Biscopen thär j landet
Rijkesens Radh och andra godhe Men ~~[illegible]~~ wilda
thär effter skälighet. Till hwillket mere wisso och
stadfästelse hängiom wij for:de tree uppå mene Rijkesens
Radz wägnna wåra insigle för thetta breff som giffwit
och skrifft är j Stockholm Anno domini M D XXXVI,
ipso die S: Johannis Baptiste.

Tr. i Åbo Tidn. 1784, s. 204.

Nåda breff om Tidingen.

Wij Olaff med gudz nådhe Erchebiscop j Upsala,
Christiern Nilsson Riddare Drätzet Lars Knutzson
Marsk och menige Rijkesens Radh j Swerige kungörom
mz thessa wårom öpna breffwe, ~~[illegible]~~ effter thet
böndherna och almogen j Österlanden, haffwa sig
latidt mz troskap till oss uppå Rijkesens wägna
och wilie oss wara hörige, och lydige j alla måtto som
them bör, och haffwa låffwadt oss wara goda troo

att

the junger Höffwidzman wilia sigh tiga, eller anna
medan thenne brefwet stånder uthan then som
Rijkesens radh them till Höffwidzman hafue, Tå haffue
wij them tagit och annamat j waart försuar, och een
synnerliga hegnn, uppå Rijkesens wägnna, lijka som
annan Rijkesens almoga, och haffue wij them sagt
och stadeliga lofwat att the skola allestedes niuta nådh
och lijsa, om thera skatt olaga othegningz och allan tunga
som almogen här j Rijkeno tholer och niuter j alla måtta.
Till ytermere wisso och stadfästelse, henger wij
forn:de tree uppå menne Rijkesens Radhs wägnna
wåre jnsegle före thetta breff som giffit och skriffit är
j Stockholm Anno Domini MCDXXXVI.
Ipso die S. Johannis Baptistæ.

Ur Åbo domk. Svartbok, sign. A 25. – Jfr. Porthans Chronicon, s. 468, not.

Literæ Christophori Regis Swecie de priuilegiis Aboensib: Concessis:

Christophorus Dei gratia Swecie Danie Norwegiæ Slauorum
Gotorum Rex comes palatinus Reni et dux Bauarie omnibus
presentes literas inspecturis Salutem in Domino sempiternam Sacra
sancta Mater Ecclesia per illum summus exordium, qui se
colendum in mundum transmisit sitientum velut vernans
plantula ab yma usque ad suprema progrediens, Sic et per

sui

HS A 942 - 40

sui cultorum opem et opera suas radices defixit in altum et
ramos suos ad orbis extrema protenderit et cacumine suo celos
sicut fide tenemus non dubia penetraret. Nos itaque licet
immeriti Regali fastigio sublimati, sub umbra huius arboris
cum ceteris Christi fidelibus quietam, pacis et tranquillitati
populi nobis crediti, quatenus cum Deo possimus intendentes
Cantores Deo affectamus etsi non nostris, Ecclesie tamen Dei
et ipsius ministrorum adiuti meritis et intercessionibus ab
ymis devenire ad media et tandem cum ipsis ac ceteris
fidelibus possumus pertingere ad suprema. Hinc est quod pre-
decessorum nostrorum illustrium quondam regnum Suecie
qui Ecclesiarum et Ecclesiasticarum personarum ac familiarum
earundem speciales successiuis temporibus fuerant
protectores, qui eas magnis ditabant donationibus et
libertatum munierunt privilegiis libenter vestigiis
inherere volentes, indulgemus ex libertate et clementia
regia indulgentia in perpetuum valituram. Cum etiam
ad hoc expressum in patentibus literis dilectorum . ×
et procerum Regni nostri Suetie moderatorum et primum
ac regimentorum eorundem consensum accessisse et
accedere sentimus ut omnes Ecclesie et Ecclesiastice
persone in Regno nostro Suetie constitute sub nostro
protectionis manenti et plena securitate, pace. liberta
tibus,

et iuribus tam a iure quam a legibus ac ipsis per Romanos
pontifices sive per praedecessores nostros reges et principes
indultis privilegijs gaudere valeant et debeant, ut eo de-
votius quo quietius Regi Regum poterint militare acer-
bissima contra eorum molestores nostra vindicta procedente.
Concedimus etiam ut omnia bona sua mobilia et immobilia
que ad eos sunt cum omnibus suis devoluta et Ecclesiarum
nomine possidentur salvis antiquis possessionibus tam inferiorum
quam Cathedralium Ecclesiarum cum familijs in easdem
possessionibus commorantibus sive per villicos regantur
sive per colonos sive per inquilinos, sive etiam per
navalis executores ab omni iure Regio et ceteris Regalibus
solutionibus quoque vulgaribus dictis Ledungx plana
skip wist spannmala, utherygäld et alijs talibus muneribus
censeantur. Etsi specialiter et nominatim essent expressa
libera penitus et exempta quascunque etiam causas pecuniarias
in dictis emergent per quam partes taxis debita ab Episco-
pis et eorum officialibus exigi volumus et recipi voce
cuiuslibet alterius praeter illius, etiam si apprehenderunt
iuramenti Regij transgressionis hoc etiam in poenam
vulgariter dictam Edsöre inciderint et eisdem.

Si

HS A 942 - 42

Si vero contingat aliquos, inhabitare praedia Ecclesiastica
in parte, et in parte propria vel alterius personae privatae,
ita vero quod huius honoris partes sint aequales pro rata
bonorum qui tenent ab Ecclesia, teneantur Ecclesiasticis per-
sonis respondere de iuribus et causis supradictis, pro
rata vero praediorum propriorum vel alterius personae
privatae respondeant regi, Quod si ultra medietat in praediis
ab Ecclesiis tenuerint personis, Ecclesiasticis exhibitiones
omnes de praediis omnibus quae inhabitant integraliter ut
dictum est solvant. Si vero minus de praediis Ecclesiasticis
et plus de propriis aut privatis tenuerint tunc Regi qui
pro tempore fuerit se in omnibus recognoscant et intelligant
debitatores Haec itaque omnia et singula supradicta praedictis
Ecclesiis Ecclesiasticisque personis earum hominibus famulis
et familiis regia liberalitate indulsimus ita libera et exempta
dimittimus sicut ea unquam hactenus liberius tenuerunt
et ea in perpetuum salva nostra Regia fide volumus
inviolabiliter observari sub obtentu gratiae nostrae, fugaque
vindictae districtius inhibentes ne quisquam quamvis auctoritati
seu temeraria praesumptione cuiuscunque gradus aut conditionis

exis

existat Ecclesias ipsas. Ecclesiasticasque personas, homines familias et famulos predictas aut eorum bona contra tenorem presentium impedire presumat, seu etiam quolibet molestare. In cuius nostre concessionis euidentiam pleniorem. Sigillum nostre maiestatis quo utimur pro pace presentibus est appensum, Actis et datis Upsalie ipso die coronationis nostre, hoc est ipso die exaltationis S. crucis. Anno Domini M c d x l i. Anno regni nostri Suetie Anno primo.

Litera Christiani regis Swecia de libertate Ecclesia:

+B

Wij christiernn medh gudz nådhe Swerigis Danmarks Norgez och Wendes konung Hertug til Oldenborgh och Delmenhast, vnderstandom oss hafwa wår konungliga wärldz att allzmechtigh Gudh som herre och konung är, offuer alla konunga, och oss wara hans tienare och vndersåthe och tilbörlighen honom tiena, honom i wärdning att hålla, och thes alla hans tienare synderlich kyrkian och klerkien och thera tienare.

Thy warij finnom j Christhenet att j hedhnskapen, tå hedniska konunga och första någon tunga ladhe, på thera almoge, tå letå the prester och thera hion frija wara, för then tunga the tå vppå ladhe, och thy att mast leto them frija och thera ägodeler

vthan

Sedhan iemwäll hulpa them thera fordan och underrettat
och thy ytermera thy som Gudz beskermelse hafwom, wiliom
hedra Gudh, Hans tienarom, och them hedra, fordra, fremia
och beskerma och effterfolia, och fullborda thet godha Gudelighe
ähra och mildheet som åhliga; Christrogna Konunga och herra
som för oss i Swerige warit hafwa, then heliga kyrkio
och hennes tienare giffuit och macht hafwa, och thy stadhfäste
wij att wåre enkannerligit nadh och gunst alla Frijhz
Priwilegia, fördela och goda gambla sedwenior som the
före Konunga och herra them giffuit och undt hafwa
och ~~synnerlighet att the skola och måga them nyuta,~~
~~behålla och bruka obehindrat~~ som the lyda, sedhan
~~[illegible]~~ och annamom them, thera tjenare och hion och
all thera godz wälligit och orwligit i wåre fridelegh
wärdt, gunst fridh förswar och beskermelse, och ymnom
wördigom fader oss älskelige Ertzebiskopenom och allom
Biskopom i Swerige hwariom och i sijn biscops döme so
gammalt och foort warit hafwer allan ~~Konungligh rätt~~
och saaköre som falla och hända kunne i thera godz och
kyrkio eller kyrkio godzom, eller att thera landbo hwad
the antingen wari Konungx sakr eller dulga dråp

Dana

wana arff, eller edgöre, eller hwarss handa annor saker, Dogh
så then edgöre bruttit haffuer, ey inledninga fåår för änn
han haffuer förlijkt sigh widh målsäganda, och han beder för
honom. Dogh så att wij eller wåre embetz Men lybära inled-
ningen som lagenn utwijsar, skeer och ännu så att the sanck
får i lagsönen å lijff, häm, eller fiok och gifftz till löösen
före penningar, tå taghe löösen Konungar och Bispen halfftenna
hwar thera, Och förbiudom wij wåra Fogatom och Embetzmannom
att nagra handa ålagor skatt eller beskattningar, heeta stadgar, skiutz
färdar, eller annan tunga, hwariu handa thz helst wara kan
heeta för^da Kyrkior, Kloster, Klerka, thera hionn eller landboo
ålägga eller kareffia i nagra matto, widh wåra hyllest, heedh
och wärdhet: Item unnom wij som gammall sedwänio warit
haffuer, att Biscopena eller thera Prouista eller andra Klerkar
måga tingh widh almogen holda, som kallas Biscops tingh
eller Prouista tingh, för thenskull att tollker ärende, äher
andligh och röra the heliga Christeliga troo som thär bör
handteras, uppå the helgha kyrkios wägnar och bådom wij
almogen widh thera lijff att the till förb^da tingh komma
thå the lagliga lijst wara, wthan the laga förfall haffwa.
Item [3]biudom [2]wilom wij [1]och [2] att hwadh som warder aff
almogen widh XII manna wald till Biscops kändzina att

han

han the annamar och förestår som wederboor ith ähr om
tridiungh äch minsta wijset z the till trepleth Med Konungens och
Bisskopenom. Jthem wiliom och bindom att the som nönda nampde
J nämpnde eller stemnings aff Biscops prouest, eller Biscops
Landzman skola the göra som gammall sedwenia är widh hwars
them nijch Biscops theim sanck. Jthem wnne wij Clerkom
att the maga köpa J Stockholm, eller androm stadom å land
eller köpsted, aff gestom eller androm undersåtom och
förbiudom fougtom, Borgmestare, och allom androm
hindra eller qwälia j någor måtto them som köpa eller sälia
eller thera godz tij att thet är kijrkiona frijhett, och kijrkiona
rett Loffwar thet. Jthem wiliom wij att Clerkan eller thera
bud maga obehindrat aff hwariom mannom köpa wppå
landhz eller köpstäder, thwå, fisk, eller annat till sitt bord
och wppeholle och skall the köp tij hindras aff någrom
för landz köp, och maga ey wara fougta Borgmestar
eller rådhmannom eller nadhigra bårgan, förbiuda Clerkom
eller hanom som boo J thera gårdom J köpstädom att köpa
wppå torget fiska, kött, Miöl, Malt, Korn, Raff hää
fräö, eller annath the vndertaffwina till sin födo och förbiude
wij någon skatt eller ålagå, på them läggia, som the

J

Eller i the gärdom sitia, uthan the wilia köpa och sälia, so
borga, tha skole the ena borgares skatta och tunga uppehålla,
Ithem förbiudom wij vnder wåra Konungsliga hyld och
wredhe, wårom fougtom, och Embetzmennom, Borgmestare
Radmenn och alla androm. Att the ingenstädes hindra eller
hindra låtha, Kyrkionne förman, och Domare ithem
ärandom som them tillhöra, döma och ransaka, ligga, och
ingen ytermera bekymring aff them, som för them rätt
fara wanda kräffta eller taga skola, i någon matto
och skall the oss intet annat wara, än kyrkiones förmyn
dara, och uthi kyrkiones rätt, mott them som them bryta
eller taga eller förmena i nogre måtte, och forbiu
dom wij allom högom och lågom, tho the helst äro
i hwadh standh eller wärdh the helst kunde ähre, at
hindra eller quälia, förtaga eller förmena, the helga
kyrkios, therres personer, mannom, thera hionom eller
godzom för the privilegia och frihet. Så frampt the
wilia fly wåra Konungslig hempdh och wrede. Datum
in Castro nostro Stockholm Die Beati Luce Euangelist.
nostro sub regali secreto presentibus appenso Anno Domini
M C D L v ij

Fr. i Åbo Tydn. 1785, Bl. s. 74.

Wij [illegible] medh gudz nådhe, biscop j Åbo och Menige
Capitlett ther samma stadz helsom Eder, ok älskeliga
kirckiopräster och gemene almogen, som byggia ok
boo j Österbotnen ij Åbo biscopsdöme kärligen mz ewerdeligh
Gudh, Eder bij wårgte witerner att wij förnumit haffuom
att någon twedrecht är emellan [illegible] om them
helige Lemio och stadga som thär j Lundgarden, för gudz
tjundh gård, och andre tjunde gårder och utlagårder j andelig
måtto för många förlidne åhr ärppå lagdt är, Besynnerlig
haffuom wij förstadt, att här Magnus aff Pedersör
ähr stoor wällandes till thenne oenigh är wållande
till thenna twedrecht thy han haffuer nijtet befalt
och dömt j förne balck som honom är icke befalt,
och dömpt j förschreffne balck hwar honom är
[illegible] befalt och medgifwitt, thärföre ähr ~~kalla~~
wij allt handz domar x domar som han dömpt haffuer
moth the gamble Lemier och stadger, som thär nu är
aff adher wärndt haffua. Thy wiliom [illegible]
att j rätthen Eder thär effter the gamble breff höghbårende
förstes k. Magnus och wärdige fadher biscops Hemmingh
aff.

utt saligh ämmnelsse, huilka aldrig lyda och thiä och
sen här effter följer.

Se: Porthans Chronicon, s. 270, not.

Magnus Dei gratia Rex Svetiæ et Norwegiæ
in Christo omnibus in Salis et Kemi in Österbotnia habitan-
tibus in Dno dilectionem gram et pacem.

Quoniam nos Creaturarum Creatorem omnium et
Dnm bonorum dominantium, sibique om devotissimus
affectum in omnibus recognoscimus merito obligatos D.
maxime in decimis sibi in signum Universali Dno
reservavit fideliter exhibendum. Et quod de vobis
expetimus quantum in nobis esse poterit à subditis
nostris, volumus humiliter observari. Idcirco per præ-
sentes sub obtentu gratiæ nostræ firmiter & discrete
præcipiendo mandamus quatenus jam vos ad sinum præ
suæ et ad fidem dignatus est orthodoxam vocare.
Decimas de omnibus sicut et alii Christianæ fidei
cultoribus Episcopo, Curatoribus pro salute animarum
vestrarum integraliter et annuatim cum omni felicitate
exhibere studeatis, secundum discretionem provisio-
num Episcopi vestri et ut inter fuerit ordinarius.
MCCCXXX Datum Stockholmiæ Anno Domini in
Vigilia Bartholomæi.

Tr. i Åbo Tidn. 1785, N:o 12. se Bih. s. 75

Wij Magnus mz Gudz Nådhe Swerigis och
Närgis Konungh Och Henrich mz samma nåd, Biscop
J Åbo, Helsom Eder Ehrlige och menige almoghe
som bygger och boor J Halsin och kring Åbos biscops
dömet, Ewinnligen mz Gudh och wåra Nådh. Effter thz
att alzweldigh Gudh, aff sin mildeligha försyn, haffuer
kallat eder till sijna helga troo, som J annammat
haffuen, och thär effter wnderkommit alzmechtiga
Gudh J all tingh och besynnerligh, idhi Eder tijende
gärdh till hwilke J wnderskyllige ähre, bådhe effter
thz gambla och Nyia Testamentet, Lag och effter, Lagh och
effter thz helgha Kyrkies, bepröffuen rätt, om hwilke
Swerigis gambla Lagh, godhe sedhwanio hwilke fädh:i tiondhe
Gudh sigh sielffuom besynnerligha tillegnadt haffuir till ett
alwerdhigt herredöms tekn att han är thän alzmechtigh
herre och Konungh öffuer allt, och haffuom wij begrundt
och betrachtat, att J idhi sådana Lamo, och vthgöra först
aldeles: som nu här effter beskriffuit står J först
att Effter thij, att J kunnen tijgeledes sådana kerstebarn
giöra

Om Prästeboll.

Göra som aswär Hwängs Lagh innehåller besynnerliga
Ställer tå ståhen Fädheliga för wårt Prästeboll som illand
fader alsmechtigh kallat Mahinhuoli, wägöra 2 Hwaths
prästen, hwar bofaste bonde ett pund torra Hedder [illegible]
och ett fårt Lass Hö, eller thet wärd, som ich
kan gäldhe tijundevangsro tijdh, för Matthsloht
ett halft [illegible] hwör gör hwar bonde, eller och thet
wärd, Ithem hwar boga man, gör 2 daga sinn
sijnom kyrkieherde: Ithem hwar menniskia gör
rätte tionde af diurom foglom, och aff allahanda
slags diur, och sammaledes fiskar, såsom korn och
sädes tijenden, Och thet som lengst ifrå kyrkionne byggia [illegible]
att the giftiua för theres heemfärda tijenande ther wägarter.
Ithem bör kyrkieherden haffwa ett böste aff hwariom bärnom
och boga aff hwariom Ekhi och Neen, och Tijenande [illegible] kalf
göras till Tijend eller een örtugh för hwario Neen Kalfwe
Och hwar tijende Lamb, och een öre för hwart Hästeföll
och een örtugh för Korse föll, Ithem hwar brydlöps
giffwe prestenom om kaghla [illegible] penningar eller [illegible]
[illegible] Rättigheter [illegible] boga Penn:
[illegible]

HS A 942 - 52

Eller theras arfwinger, bysiatte eller hußfolck, som gifte
ähre, giffwe prästenom om haffwa fyre boga penin elle
it ℔ Smört gaddor. Ithem giffwe bonde för Vndfängning
Sex bogapenin eller twå öre. Ithem för inledning effter
introdu mulier Barens bördan, try bogapenin eller een öre. Ithem lijkstool
Effter hustrur och bonder, som hwa bolfaste ähro, och
Funerali sammaledes för them som till arffs ähro komne, skall
prästen effter loo eller thes wärd haffwa. Ithem för the
barn som till laga ålder komne ähra, skall prästen
haffwa för lijkstool halff mark, aff the barn som
Ej haffwa komit till laga ålder, skall han haffwa
tree boga penin, eller een öre. Aff then fatige som
80 Ej mer haffwe effter sigh öffwer tijo öre wärd, skall
prästen haffwa ena mark, och Ej mer. Ithem quinfer,
skall kyrkiona haffwa helfftenna, aff them tijonden ny
prästenom. Ithem bör klockaren haffwa try penin
aff huario bonde. Thenne efftersc(h)riffne Ordin-
hennio och stadga wilkiom wij att J obrotzligen holler
och förbiudom för thy skull kyrkioherrom thär vthoff
nigot till öka, och almogen här vthoff nagot förminska

Ivich

HS A 942 - 53

bönich therras 40 m̄ 20 till kronones fatighbwr och
20 till Biscops Borde vthgiffuande. Till mer
wisse och witnesbyrd, latom wij hengia wårt Secret
nedhan för thette breff. som schriffuit är j Stockholm
åhr effter herrens byrdh Anno M.CCCXXXV.
på Mariædagh Natiuitatis.

HS A 942 - 54

Ordningh om Testamenten effter lijk
giordt aff S. Konung Göstaff.

Then 20. Augusti Anno 1556. Vdi Upsala bleff
beslutit aff höghlofflig Konung Göstaff Swerigis Göthis
och Wendis Konung, och aff Erke biskop Larss sampt menige
Klerkeriet öffuer hele Swerigis Rijke om testamenthet.
~~Hwilket een hoop gierige Prester, vthan all ordning kreffuer almo-~~
~~gen aff, olydeligs Testamenth och Lijkstoll~~ Thå på thet, att the
icke skole hafftua thär öffuer att klaga, Må och att Klerckeriet
eller [illegible]sterskapet icke heller må bliffua förkort och förnär vdi
thera[illegible] rätt. Wele wij förordnat haffua, att thet skall här effter
[illegible] ordning hållas, att then som haffuer öffuer sex
Kö[illegible] giffwa J Testaments för Hustru eller Bonnde
Ko[illegible] och J lijkstoll – 1 [illegible] ortughs. Menn the som haffua
the [illegible] eller icke så många, skole giffua Prästenn halff
mar[illegible] för hwarthen koo. Och för ett barnn halff marck.
För [illegible] barn. En marck ortug. För tienstefolck [illegible] i lijkstool
och [illegible]. Menn thenn som richt aff sin egen godh willia
mer [illegible] giffua, må där vthi vara fri. Thetta bleff och stadfästat
aff Konungh Johann then tridie wij Gudz nådhe Konungh
then 24 Januarij vdi Stockholm Anno 82. Vdi Erkebiskops
vdi Upsala och M. Märthens Biskops i Lijnkopings sampt
Wijge [illegible] som af ålder warit [illegible], [illegible]nunge
[illegible] marck och [illegible] mere

HS A 942 - 56

meninge Presterskapetz närwarn och hele ryket, som ther
tå woro församblade, stadfäste och samtyckte thesse högtb:
Konungens Decret.

HS A 942 - 57

Connings Johans

HS A 942 - 58

Wår Christeliga och Rätta Lära Collecta och jämförd emoot the Calvinister wilfarelse, vthi Churförstlige Visitation eller Insteunda, som bleff hollen i Churförstendömet Sachssens Anno 1592 vthi Julij Månadh.

Fyra förnemliga Articler förhandlet på samma tydh vthi förda: Visitation först om H. Natvard.

1. Att denna Christi ordh: Tager äter och dricker: detta är min lekammen och blodh, som för idher och för mångom vtgiutin ära enfalleliga, efter bockstafven, såsom the lydha, förstandandhe.

2. Att i Sacramentet ära tuenne tingh giffuin, och warda mz huaret annat vndfångin: itt Iordiskt, som brödh och wijnet: Och himmelskt, som är Christi lekammen och blodh.

3. Att sådant skeer här nidre, på Iordenne: Och icke där vppe i himmelen.

Att

HS A 942 - 60

4. Att thz är thz rätta, naturliga lekammen, som hengde på korset och thz rätta, naturliga blodet, som utflööt aff Christi sidoo.

5. Att Christi lekammen icke äwardes alenast andeliga med troona hwilket och uthan natwarden sker kan uthan och aldeles med bröd och wijnen, munliga: dogh i oransakeliga och öffwernaturliga måtto, effter dett sätt, som honom allena, som natwarden instichtadt haffwer, kunnogt är: undfången, till een pant och försäkringz om wår uppstondelse iffrå the döda.

6. Att Christi lekammen och blodh blifwer undfången icke allena aff dem wärdigom, uthan och owärdigom, som där till gå uthan bott och sanfärdiga troo: dogh till een olika ända: aff dem wärdigom till salighett: aff dem owärdigom till doomb. 1 Cor. 11.

Dhe calviners wilfarande och falska eller orätta Lära om förda: Artikell.

1. Att dhe samma förda: Christi oord åhra i figurliga måtto tillförstånd och icke såsom the lyda.

2. Att i nattwarden ära allena blott Tecken: Men Christi Lekamen och blodh är så wijdt ifrå brödet, såsom Himmelen är ifrå Jorden.

3. Att Christus är således närwarande medh sinna kraft och wärkan: och icke med sin Lekamen, såsom Solen medh sitt Skeen och wärkan, är här nidre på Jorden närwarande och krafftelig: Menn Solens wäsende och Substantie är doch i Himmelen.

4. Att thet är ten figurligh Lekamen och bliffwer allenast betydhen liknelse och Merkjen till then Lekamen, som där borde wara, och är doch icke.

5. Att Christi Lekamen allenast medh troona, then sigh upp i Himmelen swingar, annammas: och icke muntelige.

6. Att the wärdige få thz: the owärdige: som tänna sådana troo icke haffwa som upp till Himmelen.

HS A 942 - 62

HS A 942 - 63

HS A 942 - 64

HS A 942 - 65

HS A 942 - 66

Om någre Ceremonies Afläggelse

Her är witterligit kära gode men och bröder, då i Upsala
Concilio för tijo åhr sedann stodh blef samtyckt och beslutat
att några slijka Ceremonier widh Döpelsenn och Herrans Nattward
skulle framdelis afskaffas, blef och på samma tijdh och stadh
och elliest offta sedann dem troghenn förwarningh förgiffuin,
att de gode männ, Presterne hwar för sigh skulle sijna församblingh
och åhörare mz flijt, om de Ceremonier vnderwijsa, att
ehwadanna äre Menniskio budh och stadgar, att Gudh hwarken
budit eller förbudit dem, Gudz församblingh (: att sinna
Christeliga frijheet :) må bruka så länge de äre lijdhane
missbruk eller ey bruka när henne synes för skäligha
orsaker skull dem afläggia. Och besynnerliga effter de äro
nu kommena bodes i missbruuk, så skole Sochneprestern

Flijteligh

Flijtheliga där om vnderwijse Almogen, och förmana them
att the misbruket falla läthe: Och när the befinna att mis-
bruket icke eliest falla kan medh minder Ceremoniernas affskaffas:
Så skola the thå, medh tijdenn, vthan förargelse och buller, the
Stycken affläggias: Ändoch att thenne (som idher witterligit är)
bleff befalt, att så sker skulle, som nu sagt är, och lickwäl
är Concilij beslutz ordh och förmaningh icke så achtadt, vp-
tagenn eller efftherkommen, som thet medh rätta skulle warit
skedt. Ty några aff stycken, sedhan the finge spörie Cere-
monierne, skulle affläggias, ginge the brijstgengen aff sielffua,
och lade them slätt aff, vthan några vnderwijsningar och
förmaningar hwarken för eller efftergångne.
Menn icke war Concilij meningh så att the så blodhliga
skulle affläggias, vthan ABROGERAS thet är, genom
tydheliga förgångande vnderwijsningar genom skääll
och orsaker, hoos ädla och oädhla affbidias.

Wij Carll then Nionde medh Gudz Nådhe, Sweriges, Göthes och
Wändes, finnars, Careliers, Lappars i Nordlanden, de Cajaners och
Esters i Lifflandh etc Konungh. Göre witterligit, att effter then Kri-
krijget och Fiendskapet öffr hela Swerige, de hafwe oss widh thenne Krijg
och ders Swåra Olyckz, så trygge troo och ståndachtigh, medh uppehållandom
hadom, lifwet och hwad, för dem och ders efterkommande, Nådwara-
di

HS A 942 - 70

Kunne bewise ider ynnest oc Nåde Thz göre wij
altid gerne. Dat. Aff wor Stad Vpsale
förste Dagh i februarij Månedtt Anno &c
1542 Vnder wort Secret

Annat Konungz Breff om samma Ärendet

Wij Gustaff med Gudz Nåde Sweriges oc Göt-
tes Konung, Tilbiude ider Almogene alle som
bygge oc boo i Jempteland wor ynnest oc Nåde
tilförende, oc gifve idh her med till kienne Att
oss förekommith er, Huruledes en partt som byg-
gie oc boo ther hoss ider i Landet haffue Vn-
derståt sigh Att tage ifrå kyrkiorne oc prest-
boled Jordeparter oc annen Renter och
rettigheter som kyrkiorne och Presterne på
Sweriges Cronos oc Vpsala Domkyrkios
wegne aff alder oc hedenhwgh nutith och
brukath haffua, Hwilketh oss storligen förun-
drar, att the i så motte dyrffuas att handla
Vpffuer thz som gammalt oc fort warit haffuer,
Thz then menige Man tilleffrentyrs motte wnthe
sik ende. Hwarföre Nåde oc biude wij ider
alle samme, att i wele alwarligen wara fortenck-
te att tala then till, som sådana Vtilbörlighett
giorth oc bedriffuit haffua, att the sådantt

affstelle, låtendes Presterne koma till therus rette och
gamble heffder och fordeparther i gud, ymthe aff
alder hafft och nutit haffue, Hvar thz icke skeer,
Då kunne i well sielffue tencke, Att wij bliffue
forursakadhe, latha göre ther annat till, Effther thz
Att wij ingelunde kunne lidhe, Att wåre Undersått
schole trengies i frå rett och skiäll, och therus gode
och gamle friheether, och rettigheether, Ther i edher
alluarligen forlåte måge, Ther näst kere Danne-
men, Så tuiffler oss intz, Att i well hört och
fornummit haffue, Huruledes edre granar ther
i Upsale Biscopz stickt, Som bygge och bo ther
i Angermanneland Medelpada och Helsingelandtt
göre therus tiende rett, Itemplig i så motte Att Bis-
kopen eller Prouesten på Biscopens wegna, tagr
twå parter aff sama tiende, Kyrkian then tridie
part, Så effther thz att Jempteland ligger Ju så
well till Biscops stickt ther i Upsala som Ange-
manneland Medelpada och Helsingeland göre, Ther
före wele och biude wij, Att i och så Uti lijke
motte schole Utgöre och dele edre tiende, Som
forbenempde edre naboer ock granar, Så Att
Prouesten på Biscopens wegna, schall anamma
och behålla, twenne parther aff tienden, Och
Kyrkian then tridie dell, Ther i Dannemen Ule-

Och så rette edr effthr Samalund haffue i och
Dannemend for en sedhwane, At i altidh
wele löse stenden, så well kyrkiones dell
som Biscops delen, for en örs spanne, Thz
i och så for en rettigheet eller lag holle wele,
Thz oss doch står icke till att lidha, Hwar:
före är wor wilie och begierend, Att i wele
wara forsenckte her wdj, Att löse så then ene
dell som then annen, for tiijnde och skäll Och
nogh när effthr som spanne går och gielle
i landet. J thet ~~motten~~ motten wij befallt
haffuom Prostmestarn Att han på wår och
Upsala Domkijrckio wegna, schall forhandla
med edr i then motten effthr som tilbörligit och
skäligit är, Låter edr Dannemenne forthenschull
welwillige finnas, Vij Huad motte wij
kunne wethe och kunne edert bäst göre wij
altid gerne Datum aff wortt Konungslige
Slott Stocholm 2 ~~Septembris~~ Anno etc 1540
Under wortt Secret

Konungens ordinatie som giordt i Westraas med Swerigis rikes rådz samtycke Anno dni 1544
K. Gustaf. krön. par. 2. pag. 200.

Först Att Gudz ord ok Swerigis almennelige brukar i thee christelige forsamblinger

Item forbudit tilbidie heller åkalle aff some døde helgon

Item Pelegrimsreser Vigett Vatn Salt wax Röckilse ok Monstrancier är forbudne bleke effter thenne tid

Item Någre så Helgemanna ok helge gudmors Dagar äre hollande en tid som ärett som thz [illegible] Kalenderen ineholler
[illegible] ögre dage helen stad värd haghelige forbi

Item att all almogen skall wara in helle kyrkiorna medan gudz tidher holles

Item är forbudith att storme i klocke mede gudz tider holles

Item all gille heller Communia äre äfflagd

Item Siäkemesser Årsmesser Loffsmesser Likstedsmesser äre äfflagd Men Dor[?] v. äre i Likstedt Vin[?] [illegible] Mättz straff ok nifft

Item schall prester wara redeboge i sockne bud Vinn all forsummelse

Item Lik schall wigies när thz komer
till kirkeporthen och ikke heme i hused

Item Swor wor nådh[e] her Konungen och
Rikens råd, ådhel, Bisoper Prelater
Köpstadsmen och Menige Man att the
aldrig schulle åffgå then lerdom som nu
uppe komid är

Item förmanade wor nådh[e] her almugen
Att Gudz tiende schall redeligh göras
åff alt thz ma åffla kan till landz
heller watn

Item bödh hans Nådh på Att almugen
schall settie sin barn till Scholan
och thiejna Schole degner gudz almusse

Item Konungen Swor är Utwald och Utkoret
åff Menige man Att han schall wara
fremmedd Swerigs Konung och så hans
äfftkomand åff hans kiön äfft annan

Item bödh hans Nåde Rikit up för then
Otrohett schulle som skidde emott hans Nådh
åff Swenskemän och mijn andre rijke
men

Item spordhe hans Nåde Rikit till hwru
konungh. M. schulle hässna fiendeschap
åff sina egna Undersåtter

HS A 942 - 76

Item Swor H: N: Att aller Vele emot
Utan Rikzens bedste gagn och bestond

Item forkunnade H: N: att haffua skaffat
fred inrike och utrike

Item loffuade hela Rikit vtt Att en nogh
forrederij finnes inrike Tå vele thz
sielffue straffa och ræffze

Item Utloffuade almugen wor Nådh[k] Her-
hulskap Troskap: och manskap: och
Krigsfolk

Item gaff H: N: till kenne Att han N: holler
Rikit vppe med Städer och Stenar Som
är Saleberg Kåpperberg[t] och Jernbergitt
och almugen är frij

X Item Almugen schall formanas att then
går offta till Herrans bord

Item Hoorkarlla Mandråpare Meenedhare
och andre ogerningsmen skola gå
till presten och taga afflösning Skrifta
riss och settias aff kirkie

Item Dyra edher och stoor drikenskap

är forbudit wed Konungzligt straff
och näffst

Item kiffie karllar heller kerlingar
hwar the finnas schulle vpbrinnas

Item Hwilken som holler lekestuger
heller kiffstemall böte iij mark

Item offer stockar schule bortkastas
och ecke ette stål offra för kirke dören

Item är och samtyckt äff wor Nådh
herre och menige man i rikett Att
hwem ther emott står och bliffuer
med ij vitnen beslagen tha schall
bandlyser och hollas för en kettare
och hedninge

HS A 942 - 78

Wij Gustaff med gudz Nåde Swe
rigis Göthe ok Vendes etc. konung
Tilbiudhe wij oss elskelige wore kronones
trogne vndersåther menige man ok almoge
som bygge ok boo i ~~Helsingeland~~ Jämptelande, wor
gunst ok nådige vilie tilförenne ok Som
i käre vndersåther vtan twill vtaff idre
myndige sendebud, som i thetta almennelige
möte, her i Vesteråss oppå menige landzens
wegne nu warit haffue, well forstondande
worde, så och vtaff wort opnebreff, hwilket
wij idher her ifrå Vesteråss tilskriffuit haff
ue, thenne handell taall, ok beslutning nu
i thette möte emellan Rikens råd Ridder:
skap, bisper, prelater, Köpstederne ok
then menige mandz vtskicker hele Rikes
fulmyndige sendebud nu warit haffue
beskriuerlighen att wij på alle sider, vdi
the helige treefallighetz nampn haffue
oss then ene med then andre, ibland andre
artikler, bewilliget, samtyckt ok beslut
att bliffue wed gudz helige ok rene ord
och then sanschyllige ok Christelige lähre,

som edhe sendebud vtan twil, som i thetta almenlige
möte, thi i Vesteråss, oppå menige Rikens wegne nu
warit haffue, well forstondande worde, thenne handell

effther såsom same wortt vtt vidher
ther om formelder, Thå formane wij
bindhe ok befalle, idher kere vndersott
på Gudz ok idre siälers wegne, Atti
ville blifua widh thz som rätt ok Chris-
teligt är, ok ike idr ytmer, med the
gamle villfarilse bedraga ok förföre
läthe, vtan hwad the Danmene vtesst
Clerkerna ther i Landet med the andre
idre sendebud, som her i thz möte
än warit haffue, idher i the Chris-
telige saker, effther som them her
förelagtt ok befallz är föregiffuend
warde, att i sette idher tro ok litt
till ok rätther idr ther effther, Sameledes
så formane wij idr och, att i vele vtgöra
idre rette ok oforfalskede tiende aff allthen
Grödh, Rågh, korn, hwete, hwete, som gud hamp lin
läther idr tilwexe om årett, Sameledes the
smaa tiende som är i nöte smör, aff theres
ko, hwilke så många ok ko som i mott sekör
ther i landt går ok gielle, eller i samma

will sielffwe kenna, att thed ärr Swerigis
laghe, som lider om the iiij pe pe for smörk
smör stiffthet bliff, Dåg gelt icke thetta mer
i wisse smör, Dher for görer som gott
och Christeligit folck, och lärer ider finnes
welwillige ecke allenest med samma smör, ellr
thz skiäll är dherföre, Item och med andre
rettigheter, i thwed thz helst är, quickende
fisk och fiol fryktiende, brudeg pe, kyr:
kgångs pe pe, Matskått och allt annath som
i edre kyrkiegsster, effter gudz befalning och
lagh, Samaledes effter wor beskriffne Swerigis
lag, och en god gammell sidhwane, edhre
rette kyrkieherrer skyllige och plichtige äre,
The därimoth schole the åter med all flijtt
och troligen lära och forkunna edre gudz
helige rene ord alltid klartt och reentt, och
dessforutan göra eder, all thet tieniste med
messe, sockenabud, Christna och wiia ider barn,
och brudher, med all annan tieniste, som the
på Christendomsens wegne ider schyllige
och plichtige äre, och som the wele stå till
swars med, både for gud och allt christit

folck, Då twiffler oss intet, att när i
wdj så motto welwilleligen oss tha stærck
göre, edre kirkegiffter thed deell som eder
med rette bör, Att gud alzmectigh wärde
ether i gud, genom sin helge welsignelse
millelige hundradfalt, eder lönandh och
widergillandh ether i fält och fäst, måge
forläte edher till, befallendes edher Gudh
Scriffuith i war stadt Vesteraass XX dagh Junij
Anno dni 1 7 x x vndher war secret

Konungh Göstaffs breff

Wij Göstaff med gudz Nåådhe Swerigis och Göte
etc Konungh Helsom edher alle samen som bygge
och boo j Helsingeland Jemptland Medelpadh och Ångh-
ånghermanne land kärlighe med gud sin ydersta
mer giffwe wij edher thil kenna thesligest wij
haffwe förstått ath måågha j blandh edher willie
dragha sigh vnda the rettigheter som i effter
gudz och Swerigis lagh plictighe äre ath göra som
är edhers vttha thiende letthgon j bland somblighe
aff edher alrigh vdhelighe komb wth, Ey hellr faa
tilbaka aff edher the deel och rettigheter som the

HS A 942 - 82

aff edher bör ath haffwa hwilketh oss storlighe för
undher / Ath i sålethes wele dragha edher wndha
ithen williadh vdheligha göra edher vtthi liffs
tiendh / ellr thee dheel och rätthe som kläärkeran
skole haffwa thil theres vppeholle hwarföre biu
dhe wij edher strengheligha ath y efftherdhe
ne tijdh vtthi edher siälffwe i then snotthe-
görandh vdheligha wth edher tiendh i rättha tiid
och alla thee dheel som i edhers sockneprester
plictighe ären Som är tiend / liffstod offer //
påstha rätthe smathskoth och all annor lagh
ligh rättho som them medh rättho bör aff edher
effther godh gamal sedhwaniā Thē skola thee
moth holle edher wppe all thee dheel them bör
paa christidomes vegh Som the ffor ghud
och oss answara welle / hwar och så skeer ath
then vaar fformanigh kan intet hielpe Tha sko
le y ekke fförwdhera ath wij thencke thet Mågh
anneth thil / Thaa ath i ekke saa rettheligha skole
komma thil edher Påske dagh Och effther Som nw //
ea thid lååŋgh skeeth äa: Effther thy wij fförnimma
ath i thid wtaff thayche edher smetthiffelle thil ath
dragha edher anda medh edher dyrthoghethen / En

ath göra then deel rädeligha fram som edher bör
Och giffwe wij thesse word faghtedher offastedher
och beffalningh Jmot thed ffulle macktegh och
beffalningh wppa / ath straffe them som ther wt
offuer bryttha / epther Swerigis beskriffne lagh ta
Thed j dannemen maghe skälligha vttha
edher effther / Bud edher G(udh) ind beffollandes
aff worth slath Stockholm ffastelage Sön
dagh anno etc 1538 vnder worth signeth

HS A 942 - 84

Wy Christiern medt gudz naade. Danmarcks. Norges. wen-
dis oc gottis konung. Hertug Slesuig Holsten Storma-
rn oc Dytmersken. greffue vti Allenborg oc Delmenhorst
helsser ider alla wora oc kronenes. bönder oc
tianare som byggie oc boo, öffuer allt wartt land
Jempteland Ewinnerlig medt gud oc wor nade. Vide
att tisse breffuisare. Hening Sinllersch oc Olaff Biörns
haffue warit j hoss oss. medt theris obne
beseglatt breff, vti huilkett wij förmercker. att j
finne ider besuärade medt the förbud. som är giort
j vthi landitt. att ingen man till nagad annan
sälia theris vill vara. vtan wor fogde oc lands-
men paa wåre vegner. Samaledis finne
ider oc besuärett att vtgiffua hiepperskatter.
Som j inu vthi the aar korttiligen vth-
giffuitt haffua. oc begäre att slikett förbud
paa stund wara mattige vpgiffuidt. Tesslikes
bliffua förskomtt medt hiepperskatter, som ider
opni breff widare ther om inneholler. Thaa
wiffue wij idt kunne att wij wille både vthi

HS A 942 - 85

thz måtte oc alle andre vanner oc vinde edhers
oc beste som vij vare kære undersatte. thess plic:
:tige äre. oc villie vij latt befalle ware landz:
:ma. som haffr befalling offr for:di grentze:
:land: att han skall icke besuäre edher medt
nagen landzhiesp. utan storlige för nöde är oc
oss oc rikett. thz maste paa leggiads är.
Sammalledis skall thz icke, heller vare edher
forbudett att fälia edhers fiend vare andre
lädis än effter norige lang som then ud:
:åser oss innaholler. Giffuit wartt slott
Kolinghuss torsdage nest effter inuocauit
Anno m. d. liiij under wartt Sign

De mandato ppo
regie matz

Johan friis till Hesselagger

HS A 942 - 86

Itt om the ruer som dalekarle
tha på innan landzyrde och ellers
sedan beroghsam och

Itt først dubbg i swerige sedan icke ythreberg 19

Itt ehfue roff by

Itt zybsunyze

Itt redhen aff annodell

~~[illegible] bonfaber~~

lande macht zyffa
ssen och offue zydra
ok i rosenvalla oc i
varstall och åse
oc i berg[illegible]bo oc
i helgreall oc i hun[...]

~~tofft~~ Itt thid minne som skedhe i ribe skal holles
tysen vid thid rett minnes som i otthe sio bliff
beselth eiii capitel

Itt spille wår landsmenn aff alle wore och fro uerss
slethe och gårde fiende på ~~ett~~ att annor mine
thage der aff itt gött exempel

Itt i wårfmess står mong i enitta fremgsdage
ok vesster hemss ok stra gemest du byness

HS A 942

...the voner ... dale ...
...lancemidt och ...
...hin ...
...sen ... ythe borg
19

lande madt ... stha
... och ... i ... valde och i
...spall och i ase
och i ... och
i hedre dall och ...

...odill

... som speche i ribe stad holles
... som i otthe sio bliff

... aff alle vore schro(ne) ...
... på ... att ... ...
... ... exempel
... i ... ...
... ... du ...

HS A 942

Ith

Item forst

Item elsene

Item zyshu

Item zedhen

~~b[illegible]~~

It

~~bosh~~ It th

tyske vier

beselth

It spille vo

flaske och ga

thage som aff

It i värshu

It ac vesthe hensh